22. Там само. – С. 243. **23.** Там само. – С. 209. **24.** Там само. – С. 210. **25.** Там само. – С. 211. **26.** Там само. – С. 213-214. **27.** Там само. – С. 220. **28.** Там само. – С. 216. **29.** Там само. – С. 218. **30.** Там само. – С. 220. **31.** Там само. – С. 223. **32.** Там само. – С. 223. **33.** Там само. – С. 223-224. **34.** Там само. – С. 224. **35.** Там само. – С. 224. **36.** Там само. – С. 226. **37.** Там само. – С. 226-227. **38.** Там само. – С. 227. **39.** Там само. – С. 227.

УДК 94(477.83) «18»:821.161.2.09

М. В. ЮСЬКІВ

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ У КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Проаналізовано сутність політичної модернізації та модернізаційних процесів. Розглянуто особливості подальшого розвитку країн колишнього СРСР. Визначено типи суспільного розвитку країн пострадянського простору. Показано реальні проблеми СНД та їхні фактори виникнення.

Ключові слова: *модернізація, розвиток, суспільство, пострадянський простір,держава.*

Юськив М.В. **Политическая модернизация в странах постсоветского пространства**

Проанализированы сущность политической модернизации и модернизационных процессов. Рассмотрены особенности дальнейшего развития стран бывшего СССР. Определены типы общественного развития стран постсоветского пространства. Показано реальные проблемы СНГ и их факторы возникновения.

Ключевые слова: *модернизация, развитие, общество, постсоветское пространство, государство.*

Uskiv M.V. **Political modernization in post-soviet**

The paper explores the nature of political modernization and modernization processes. The features of the further development of the former Soviet Union. The types of social development of the former Soviet Union. Showing real problems and their factors of CIS origin.

Key words: *modernization, development, society, the post-Soviet space state.*

Становлення і розвиток пострадянських нових незалежних держав, незважаючи на певні особливості кожної, мали багато спільних характерних рис притаманних молодим державам після розпаду СРСР.

Для опису процесів, що відбуваються в сучасних державах, у тому числі в політичній сфері, вітчизняні та зарубіжні дослідники використовують різні терміни: «транзит», «перехід», «трансформація», «модернізація», «перетворення», «революція», «реформа» тощо. Очевидно, що такий обсяг термінів сам по собі якоюсь мірою відбиває неоднозначність, складність, багатоваріантність соціально-політичного розвитку у різних державах. Термін «модернізація» означає вдосконалення, осучаснення. Під модернізацією ж у суспільствознавстві, як правило, розуміється складна сукупність економічних, соціальних, культурних, політичних змін, які відбуваються в суспільстві у зв'язку з процесом індустріалізації, опануванням науково-технічних досягнень». Проблема політичної модернізації знайшла своє відображення в роботах таких авторів як С. Хантінгтон

© *ЮСЬКІВ Мар'яна Василівна* – аспірантка кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича

Ф. Шміттер, Г. О'Доннел, Х. Лінц, П. Штомка, Х. Ортега-і-Гассет, З. Бжезінський, Г. Алмонд, Дж. Пауелл, Д. Аптер, У. Ростоу, Д. Лернер, А. Інкелес, Д. Сміт; серед вітчизняних авторів можна відзначити В. Цветкова, В. Бурдяк, І. Кресіну, О. Категоренко, О. Новакову, В. Васовича, А. Никитченко та ін.

У сучасній літературі існують найрізноманітніші інтерпретації поняття «модернізація». Наприклад, відомий польський соціолог П. Штомпка наводить такі його визначення У найширшому сенсі, модернізація – це синонім практично всіх прогресивних соціальних змін, у результаті яких суспільство просувалося вперед у своєму розвитку. Автор зауважує, що в контексті аналізу процесу політичного розвитку часто використовується термін «трансформація», який вміщує в себе весь процес руху суспільства, зміни різної направленості. На відміну від цього, поняття «модернізація суспільства» розглядає аспект вдосконалення суспільства, поступу вперед. Модернізація – це частина трансформаційного процесу, коли система не тільки переходить до нового якісного стану, але й завдяки цьому переходу підвищує власні адаптивність, здатність та диференційованість. Специфіка поняття «модернізація» полягає в тому, що воно акцентує увагу саме на підвищенні функціональної здатності соціальних інститутів, що відокремлює його від таких категорій, як «розвиток», «зміна», «трансформація»[1].

Насамперед, це формування державних органів управління і владних структур, обрання парламенту, прийняття конституції країни, визначення зовнішньої політики і входження до складу світового співтовариства, здійснення соціальних і економічних перетворень, запровадження власної грошової одиниці, створення національних збройних сил та інші прийняті принципи новоутворених держав. Найважливішим показником просування вище вказаних країн по шляху політичної модернізації є роль та місце законодавчої влади в структурі політичних інститутів: представництво в парламенті інтересів усіх соціальних груп, реальний вплив на прийняття владних рішень. Там, де становлення системи представницьких установ відбувалося без революційних потрясінь, воно, як правило, відзначалося плавністю і поступовістю. Прикладом можуть служити скандинавські держави. У кожній з них для зміцнення парламентських норм і формування демократичних виборчих систем було потрібно майже сто років.

Серед дослідників, які активно займалися теоретичними проблемами політичної модернізації, особливе місце належить С. Хантінгтону, який запропонував теоретичну схему політичної модернізації, яка не тільки найбільш вдало пояснює процеси, що відбувалися в країнах Азії, Африки та Латинської Америки в останні десятиліття, а й допомагає розібратися в політичній історії пострадянських країн. Відповідно до концепції С. Хантінгтона соціальний механізм і динаміка політичної модернізації виглядають таким чином. Стимулом для початку модернізації є сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, що спонукають правлячу еліту вдатися до реформ. Перетворення можуть зачіпати економічні та соціальні інститути, але не торкатися традиційної політичної системи. Отже, допускається принципова можливість здійснення соціально-економічної модернізації «згори», в рамках старих політичних інститутів та під керівництвом традиційної еліти.

Втім, щоб «транзит» завершився успішно, необхідно дотриматися цілої низки умов і передусім забезпечити рівновагу між змінами у різних сферах життя суспільства. Визначальною є готовність правлячої еліти проводити не тільки техніко-економічну, а й саму значну – політичну модернізацію.

С. Хантінгтон відзначає особливе значення середнього класу, що складається з підприємців, керівників, інженерно-технічних фахівців, офіцерів, цивільних

службовців, юристів, вчителів, університетських викладачів. Найпомітніше місце в структурі середнього класу займає інтелігенція, яка характеризується як потенційно найбільш опозиційна сила. Саме інтелігенція першою засвоює нові політичні ідеї та сприяє їх поширенню в суспільстві. У результаті все більша кількість людей, цілі соціальні групи, що раніше перебували поза публічним життям, змінюють свої налаштування. Ці суб'єкти починають усвідомлювати, що політика безпосередньо стосується їхніх приватних інтересів, що від рішень, які приймаються владою, залежить їх особиста доля. З'являється все більш усвідомлене прагнення до участі в політиці, пошуку механізмів і способів впливу на прийняття державних рішень.

Оскільки традиційні інститути не забезпечують включення в публічне життя частини населення, яке прагне активної політичної діяльності, серед нього поширюється суспільне невдоволення. Відбувається боротьба інноваційно налаштованої еліти з традиційною, яка може набувати різних форм: від насильницьких, революційних до мирних. У результаті цієї боротьби руйнується стара система, створюються нові установи, правові і політичні норми, здатні забезпечити участь мас у політичному житті. Колишню правлячу еліту, що не зуміла впоратися з посталими проблемами, відтісняє нова еліта, більш динамічна і відкрита віянням часу[2].

Нові пострадянські держави перебувають у сучасний період на різних етапах суспільного розвитку. Є значні відмінності у напрямах політики, темпах розвитку, формах реформування, ступені відданості принципам демократизації політичного ладу, ринкової економіки і приватної власності та результатами реформування. Також демонструють відданість різним формам політичного устрою, соціально-економічним моделям. Вони відрізняються за менталітетом своїх громадян, рівнем розвитку культури, як політичної так і суспільної.

Сучасні дослідники на пострадянському просторі визначають такі типи суспільного розвитку:

– рух до сучасного соціалізованого капіталізму та інтеграція до того укладу життя, який прийнято називати західною цивілізацією, що найяскравіше демонструють держави Балтії;

– намагання подолати асоціальну постсоціалістичну модель суспільства і перейти до розвитку за зазначеною вище моделлю, що має місце в Україні;

– консервація постсоціалістичного асоціального капіталізму, захист його від загрози революційних змін при одночасних малоефективних спробах надати їй життєздатності за допомогою половинчастих реформ – у Росії;

– соціалістичні резервації, що розкладаються, які не здатні вирішити нагальні завдання життєзабезпечення суспільства, але які зберігаються завдяки авторитарним політичним режимам, прикладом чого є Білорусь.

Можливо, саме відмінності у типах суспільного розвитку перешкоджають інтеграції нових незалежних держав. А можливо і те, що кожна з них має своє бачення власних національних інтересів, котрі іноді не збігаються з інтересами інших. Разом із тим, прагнення до тієї чи іншої форми інтеграції між пострадянськими республіками відображаються в різних міждержавних організаціях. Найпершою з них є Співдружність Незалежних Держав.

Під час зустрічі у Біловезькій Пущі 8 грудня 1991 р. лідери Росії, України та Білорусі не тільки офіційно заявили про ліквідацію союзної держави, а й підписали угоду між державами-учасницями про створення Співдружності Незалежних Держав, відкритої для членства всіх інших суб'єктів СРСР. 12–13 грудня

1991 р. за ініціативою Н. Назарбаєва в Ашгабаді провели нараду лідери Казахстану, Узбекистану, Туркменістану, Киргизстану і Таджикистану, які виявили бажання приєднатися до СНД. Потім казахстанський президент надіслав керівникам усіх республік, за винятком прибалтійських, запрошення прибути до Алма-Ати 21 грудня 1991 р. для відповідних перемовин. Зустріч закінчилася підписанням низки документів. Насамперед це був протокол до Угоди між державами-учасницями про створення Співдружності Незалежних Держав від 21 грудня 1991 р., а також Алма-Атинська декларація. В результаті до складу нової міжнародної, політичної організації увійшли 11 колишніх союзних республік за винятком країн Балтії та Грузії. Грузія увійшла до складу СНД два роки по тому[3].

При створенні СНД лідери «великої трійки» домовилися, що координуючими органами СНД будуть Рада глав держав і Рада глав урядів. Згодом були запроваджені Координаційно-консультативний комітет, Рада міністрів закордонних справ, Рада міністрів оборони, Рада командуючих прикордонними військами, Економічний суд. Створення Співдружності мало забезпечити безболісний перехід від єдиної союзної держави до системи суверенних національних держав на місці колишнього СРСР. На відміну від нього, СНД не є державою і не має наднаціональних повноважень, а також не є федерацією або конфедерацією. Співдружність базується на засадах суверенної рівності всіх її членів. Вищої влади над членами СНД не існує. Мета Співдружності – розвиток співпраці в політичній, економічній, екологічній, гуманітарній, культурній та інших галузях, забезпечення прав і свобод людини відповідно до загальноприйнятих принципів міжнародного права. Головне завдання полягало у створенні єдиного економічного та єдиного оборонного простору, що за двадцять років так і залишилось не вирішеним.

Розходження у позиціях сторін виявилися вже на етапі підписання установчих документів СНД, а потім і у процесі прийняття Статуту Співдружності (прийнятий 22 січня 1993 р. і не підписаний Україною, Молдовою та Туркменістаном). Росія прагнула позбутися союзного Центру, але водночас зберегти за собою повний політичний, фінансово-економічний та воєнно-стратегічний контроль на пострадянському просторі.

Україна і Білорусь ставили своїм завданням створення насправді незалежних держав, із подальшим включенням їх до складу західноєвропейських структур, і розглядали перебування в СНД як перехідний період (однак після зміни керівництва в Білорусії відбулася переорієнтація позиції на відверто проросійську). Інші республіки, для яких рішення про розпуск СРСР було цілковитою несподіванкою, котра ставила їх на межу виживання, вбачали в СНД «рятівне коло», що може допомогти залишитися на плаву і виграти час для формування власної державності. При цьому їх керівництво відчувало побоювання опинитися у залежності від дій ліберал-демократів, які на той час прийшли до влади в Росії[4].

На саміті 20 березня 1992 р. у Києві були прийняті Декларація про незастосування сили або загрози силою в СНД, Угода про поділ майна колишнього Державного банку СРСР між центральними банками країн – учасниць СНД. Протокол про затвердження положення про Раду на залізничному транспорті, а також рішення про принципи врегулювання цін на сировину, паливо і продовольство, а також про те, що всі країни СНД є правонаступниками СРСР. У Ташкенті 15 травня 1992 р. Росія, Казахстан, Узбекистан, Туркменістан, Вірменія і Таджикистан парафували Договір про колективну безпеку ДКБ. Згодом до нього приєдналися Азербайджан і Грузія. У 1997 р. договір було подовжено на новий термін, проте

Азербайджан, Грузія та Узбекистан з нього вийшли з ДКБ. Суперечності між учасниками договору і нестача фінансових ресурсів призвели до того, що спільний військово-стратегічний простір на основі ДКБ так і не був сформований. Однак Договір полегшив укладання двосторонніх угод між його учасниками. У жовтні 2002 р. керівники країн-учасниць підписали статут і угоду про правовий статус Організації договору про колективну безпеку.

Важливим аспектом діяльності Співдружності стало визначення долі ядерної зброї колишнього Союзу РСР. У липні 1992 р. дев'ять держав СНД (Вірменія, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан, Україна, Молдова і Туркменістан) підтвердили, що підтримують участь Росії у Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї як її власника і заявили, що готові приєднатися до Договору як держави, які її не мають. Таким чином, Росія стала повноправним правонаступником СРСР у питанні володіння ядерною зброєю. При цьому йшлося про всю ядерну зброю колишнього Союзу, включаючи і ту, що розміщена на території України, Білорусі та Казахстану.

У травні 1993 р. у Лісабоні підписали протокол, в якому керівники Казахстану, України і Білорусі гарантували ліквідацію ядерної зброї на своїй території. Росія, США, Казахстан і Білорусь ратифікували Договір, а Україна вимагала гарантій своєї безпеки. У січні 1994 р. у Москві президенти США, Росії та України прийняли тристоронню заяву, в якій наша держава отримала відповідні гарантії. Ядерної зброї в Україні більше немає. В Україні знаходилася атомна зброя, яка виготовлялася і управлялася з Росії. Україна могла стати заручницею, оскільки на її території перебувала чужа зброя. В разі її використання з боку Росії проти третьої сторони, удари у відповідь спрямовувалися б проти тієї країни, з території якої злетіли ракети.

У другій половині 1990-х рр. виявилися тенденції до тіснішої економічної інтеграції між деякими країнами-учасницями. У вересні 1993 р. Росія, Білорусь, Казахстан і Киргизстан підписали Договір про створення Економічного союзу. 10 жовтня 2000 р. в Астані Росія, Казахстан, Білорусь, Киргизстан і Таджикистан заснували Євразійське Економічне Співтовариство (ЄврАзЕС). 25 січня 2006 р. до них приєднався Узбекистан. Мета нової структури в рамках СНД полягала у сприянні процесу формування Митного союзу і єдиного економічного простору. Під час Мінського саміту 1 червня 2001 р. Росія уклала з державами – учасницями СНД (за винятком України і Туркменистану) двосторонні угоди про вільну торгівлю, які при їх реалізації могли стати опорним елементом створення зони вільної торгівлі. Зазначимо, що ЄврАзЕС, хоча за своїми заявленими цілями є економічним об'єднанням, але має для його учасників найперше політичне значення. Неефективність об'єднання нікого не бентежить. Членство в ньому відіграє роль своєрідного розпізнавального знаку, що сигналізує про намір триматися разом і спиратися на Росію.

Співдружність виявилася корисною для більшості її учасників. Деякі держави, які у перші роки незалежності були втягнені у міжнаціональні конфлікти, вбачають у цьому об'єднанні запоруку життєво необхідної стабільності. Держави Центральної Азії зацікавлені у колективному співробітництві, у відбитті атак міжнародного тероризму. Останнім часом тісну взаємодію за всіма напрямами вони почали розглядати як захист від зовнішнього втручання в їхні внутрішні справи[5].

У збереженні СНД найбільше зацікавлена Росія: для неї важливе сприятливе зовнішнє оточення, а також зовнішньополітичні союзники. Посилюючи вплив у Співдружності, вона фактично розширює свій геополітичний простір і підвищує

значення на міжнародній арені в цілому. Нині перед Російською Федерацією стоїть завдання реалізувати трансазійські енергетичні проекти у співробітництві з республіками Центральної Азії, а також поширити та втримати свою значимість у Митному Союзі[6].

Наприкінці 2000-х рр. у межах СНД позначилася різка поляризація позицій. З одного боку, намітився проросійський вектор частини її учасників, зокрема центральноазіатських; з іншого – йде поглиблення суперечностей у відносинах Росії з тими державами, які орієнтуються на Захід. Якщо прогнозувати майбутнє організації на середньо термінову перспективу, то з урахуванням того, що Україна, Грузія і Молдова перебувають на межі виходу з неї, а Туркменістан вже її залишив, перейшовши в статус асоційованого члена, чисельність членів може зменшитися до восьми: Росія, Білорусь, Азербайджан, Вірменія, Казахстан, Узбекистан, Киргизстан, Таджикистан.

Проте країни СНД – нестійкі суспільства, а у таких спільнотах величезну роль відіграє суб'єктивний фактор. Так, зайнявши посаду прем'єр-міністра України В. Януковича доклав зусиль, щоб від термінувати час входження держави до складу НАТО. Потім Партія регіонів впродовж тривалого часу блокувала роботу Верховної Ради, протестуючи проти намірів її керівництва приєднати країну до Північноатлантичного Альянсу. Тобто, як перспективи окремої країни, так і Співдружності в цілому не є чітко визначеними.

Окрім усього іншого, створення регіональних організацій, таких як ЄврАзБС, Центральноазійський союз тощо, також послаблює вплив Співдружності. Зокрема, Росія та її союзники сторожко ставляться до об'єднання ГУВМ – Грузії, України, Вірменії та Молдови (раніше абревіатура була ГУУВМ, коли до її складу входив Узбекистан, проте він вийшов з організації). Це об'єднання спирається на підтримку Вашингтона і його діяльність спрямована насамперед на обмеження російського впливу в Закавказзі, каспійській і чорноморській зонах[7].

Росія, яка має проблеми на західному напрямі зовнішньої політики, все більше уваги приділяє Сходу. Особливу роль відіграє участь у Шанхайській організації співробітництва (ШОС). Це субрегіональна міжнародна організація, до складу якої входять шість держав – Казахстан, Китай, Киргизстан, Росія, Таджикистан та Узбекистан (як спостерігачі приєдналися Іран, Пакистан та Індія; США також зробили спробу одержати статус спостерігача, проте члени організація вирішили, що це недоцільно). Початок формуванню ШОС поклало підписання Казахстаном, Киргизстаном, Китаєм, Росією і Таджикистаном у квітні 1996 р. у Шанхаї Угоди про заходи довіри у воєнній сфері в районі спільного кордону. Спочатку організація називалася «Шанхайська п'ятірка». Об'єднуючим фактором членства виступала війна в Афганістані, що створювала загрозу безпеці території усіх п'яти держав. Враховувалося також спільне завдання – ведення боротьби з такими загрозами, як міжнародний тероризм, сепаратизм та екстремізм, наркоторгівля тощо. Потім керівники країн – членів зустрічалися у столицях держав-учасниць, а коло їх інтересів розширилося до сфер зовнішньої політики, економіки, охорони довкілля, культури тощо. 14–15 червня 2001 р. у Шанхаї відбулася зустріч уже шести держав. Окрім зазначених, до організації приєднався ще Узбекистан. На тій зустрічі було поголошено створення ШОС[8].

У прийнятій Декларації основними цілями проголошувалися: сприяння ефективному співробітництву в політичній, торгово-економічній, науково-технічній, культурній, освітній, енергетичній, транспортній, екологічній та інших галузях, а також спільні зусилля із підтримання та забезпечення миру, безпеки і стабільності

у регіоні. Другим важливим документом була Конвенція про боротьбу із тероризмом, сепаратизмом та екстремізмом. На зустрічі у Санкт-Петербурзі у червні 2002 р. були підписані Хартія ШОС, Угода між державами-членами про Регіональну антитерористичну структуру і Декларація глав держав – членів цієї організації. Пізніше ухвалено інші документи, що регламентують порядок роботи органів ШОС, визначають порядок формування і виконання бюджету, а також інші питання, пов'язані з поточною роботою підрозділів організації. Були прийняті її емблема і прапор.

За чисельністю населення і загальним розміром території ШОС не має рівних у світі. Стратегічне партнерство двох ядерних держав і постійних членів Ради Безпеки ООН – Російської Федерації та Китаю – свідчить про значущість організації. Проте, незважаючи на збіг певних інтересів, держави-члени мають чимало спірних питань, які не так просто владнати. Та головне її призначення вбачається у стримуванні американської експансії в регіоні, а ширше – на пострадянському просторі.

За час, що минув після розпаду СРСР, колишні союзні республіки стали вельми життєздатними самостійними державами. Піднялося покоління людей, які виросли у новій історичній реальності. Однак багато проблем, зумовлених розпадом супердержави, залишаються актуальними і досі. Після розвалу Союзу в молодих пострадянських держав виникла велика кількість претензій одна до одної, насамперед економічних і територіальних. Результатом цього стало погіршення політичних відносин між ними. Молоді держави більшою мірою прагнули до контактів з країнами далекого зарубіжжя, ніж зі своїми сусідами – колишніми радянськими республіками. Одна з причин такого становища полягала у бажанні залучити іноземні інвестиції для розвитку власної держави.

У багатьох країнах СНД гостро постала проблема міжнаціональних відносин. Якщо раніше громадяни СРСР особливо не замислювалися, на чиїй етнічній території вони проживають, то після 1991 р., коли багато хто з них виявився іноземцем, часто небажаним, на тій землі, яку вони вважали своєю Батьківщиною, національне питання постало у всій гостроті. Представники не титульної нації зазнавали переслідувань і утисків у різних формах: від убивств і пограбувань, як це мало місце в Таджикистані й Киргизстані, так і позбавлення можливості одержання громадянства і всього того, що з цим пов'язано (країни Балтії). На всьому пострадянському просторі посилилися міграційні процеси, що викликано відкритістю кордонів, можливістю вибору місця проживання, різким погіршенням загальної економічної ситуації, а також психологічними факторами, в яких не останню роль відіграло посилення релігійної, етнічної ідентичності титульних народів і народностей того чи іншого регіону та виявлення недружнього ставлення до представників інших етнічних груп.

Потрібно підкреслити, що криза пострадянської суспільної системи яскраво виявилася раніше, ніж того можна було очікувати. Попри велику різноманітність оцінок і думок стосовно революційних подій в Україні, Грузії та Киргизстані, не можна не побачити суть цих подій. Вона полягає в активному протесті більшості, принаймні, половини населення проти асоціальної системи, що склалася, й олігархічно-бюрократичної верхівки, яка на ній паразитує. Звичайно, не обійшлося без зовнішнього втручання з боку тих країн, які прагнуть посилити свій вплив на теренах колишнього СРСР. Деякі представники пострадянської влади воліють акцентувати увагу виключно на цьому, не бажаючи визнати головну причину подій – соціальні антагонізми, притаманні постсоціалістичній системі[9].

Події які відбуваються у 2013 р. є очевидним фактом впливу політичної модернізації на країни колишнього союзу. Кожна з пострадянських нових незалежних держав постала перед складними проблемами, висунутими модернізацією та глобалізацією. Міжнародні організації та експерти радять їм зберігати спокій і продовжувати застосовувати комплекс заходів з ліберально-демократичного і ринкового реформування. Але результати реалізації подібних порад у кожній для цих держав дуже відрізняються. В якійсь мірі можна очікувати, що процес значною мірою стихійного розвитку ринкових відносин, потреби відтворення капіталу, структурна перебудова економіки, втягнення тієї чи іншої країни до світового господарства сприятимуть її прогресу в суспільно-політичному житті. Однак це не може відбутися автоматично.

1. *Штомпка П.* Социология социальных изменений / Штомпка П. – М., – 1996. – С. 153. **2.** *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций / Хантингтон С. – М.: АСТ МОСКВА, 2006. – С.187-188. **3.** *Трансформація* політичних структур у країнах СНД і Балтії // Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку. – К., 2005. – С. 56. **4.** *Алексеев В.В.* Гибель Советского Союза в контексте истории социализма / В.В. Алексеев, С. А. Нефедов // Общественные науки и современность. – 2002. – № 6. – С. 122-123. **5.** *Казанцев А.А.* Россия и постсоветское пространство / А.А. Казанцев, В.Н. Меркушев // Полис. – 2008. – № 2. – С. 91. **6.** *Микульский К.* Постсоциалистическое общество: варианты развития / К. Микульский // МЭ и МО. – 2005. – № 12. – С. 84. **7.** *Рыскалиев Т.Х.* Казахстан: опыт модернизации / Т.Х. Рыскалиев // Социс. – 2002. – № 5. – С. 35. **8.** *Дадаян Д.* Непризнанные государства Закавказья: мифы и реалии / Д. Дадаян // Азия и Африка сегодня. – 2006. – № 11. – С. 155-156. **9.** *Орлова Т.В.* Історія нових незалежних держав: Postsovieticum: навч. посіб. / Орлова Т.В. – К.: Знання, 2010. – С. 240.

УДК 323.305: 336.14

Т. Ю. ІВАНІНА

ҐЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті йдеться про ґендерне бюджетування як стратегію впровадження ґендерної рівності на прикладі країн світу. Зазначається, що ґендерне бюджетування сприяє покращенню якості послуг для населення, підвищенню темпів економічного розвитку, ефективному використанню наявних ресурсів. Воно розглядається як один із підходів, який сприяє ефективному управлінню державними фінансами. Ґендерне бюджетування є компонентом політичного процесу в світі. Ця технологія в поєднанні з іншими ініціативами може забезпечити виконання зобов'язань України щодо досягнення цілей ґендерної рівності й впровадження ґендерних аспектів у політичний процес.

Ключові слова: *ґендерний бюджет, політичний процес, державний бюджет, ґендерний аналіз.*

Иванина Т.Ю. **Гендерное бюджетирование как инструмент гендерной политики**

В статье идет речь о гендерном бюджетировании как стратегии внедрения гендерного равенства во многих странах мира. Анализируется опыт этих стран, который подтверждает, что гендерное бюджетирование способствует улучшению качества услуг для населения, повышению темпов экономического развития, эффективно-

© *ІВАНІНА Тетяна Юріївна* – здобувач кафедри політології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки